

บทที่ 4

นโยบายของรัฐบาลไทยต่อชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยง

ระหว่างปี ค.ศ. 1980-1984 ประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยทั้งภายในและภายนอก ภัยจากภายในคือการก่อการร้ายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ส่วนภัยจากภายนอกคือการคุกคามของเวียดนามตามแนวพรมแดนไทยกับกัมพูชา ทั้งนี้เพราะเวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชา อีกทั้งได้ครอบงำลาว ซึ่งทั้งสองประเทศนี้มีพรมแดนติดต่อกับไทย นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้จึงเน้นที่ "ความมั่นคง"¹ (security-oriented) และดำเนินไปในลักษณะ "รอบด้าน" (omni-direction) เพื่อแสวงหามิตรประเทศในการต่อต้านการขยายอิทธิพลของเวียดนาม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต²

นโยบายของรัฐบาลไทยต่อชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยง เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายความมั่นคงในด้านการป้องกันประเทศทางด้านชายแดนไทย-พม่า ซึ่งกองบัญชาการทหารสูงสุดได้กำหนดไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 "เพื่อป้องกันประเทศไทยจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์ และ/หรือ จากการรุกรานของประเทศใกล้เคียงที่สนับสนุนคอมมิวนิสต์โดยปกปิด และ/หรือ เปิดเผย" สำคัญของแผนการป้องกันประเทศ (defensive) ทางด้านตะวันตกหรือชายแดนไทย-พม่า คือ "ระวังป้องกันชายแดนด้าน

¹นโยบายความมั่นคงของไทยมี 6 ประการคือ 1. ด้านการเมืองภายใน 2. ด้านการเมืองระหว่างประเทศ 3. ด้านการป้องกันประเทศ 4. ด้านเศรษฐกิจ 5. ด้านสังคมจิตวิทยา 6. ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน

²จุลชีพ ชินวรโรณ, นโยบายต่างประเทศของไทยในทศวรรษที่ 1980 : การย้อนพินิจ พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ วัชรธรรมย์, 2535), หน้า 3.

ด้านตะวันตก บริเวณช่องทางด้านเจดีย์สามองค์และช่องทางด้านแม่สอด"³ จุดยุทธศาสตร์ทางด้านตะวันตกคือ "รัฐกะเหรี่ยง" เพราะที่ตั้งของรัฐกะเหรี่ยงเป็น "รัฐกันกระทบ" ระหว่างไทยกับสหภาพพม่า พรมแดนไทย-พม่าระยะทางประมาณ 2,532 กิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นเขตแดนรัฐกะเหรี่ยง เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ จำนวนมาก* เนื่องจากภูมิประเทศรัฐกะเหรี่ยงเป็นป่าเขาลำเนาไพรและเทือกเขาสูง จึงเอื้ออำนวยต่อการตั้งฐานที่มั่นของกองกำลังติดอาวุธชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ

รัฐบาลไทยรับรองรัฐกะเหรี่ยงในฐานะเป็น "เขตแดนพม่า-กะเหรี่ยง"⁴ เท่านั้น ยังมิได้รับรองในฐานะเป็น "รัฐอิสระ" ถึงแม้กองทัพสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (KNU) จะประกาศสถาปนารัฐกะเหรี่ยงเป็นอิสระตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947 ก็ตาม ปัจจุบันรัฐกะเหรี่ยงยังมิได้แยกตัวออกจากสหภาพพม่าโดยเด็ดขาด และประชาคมระหว่างประเทศยังมิได้รับรอง

ตามแผนการป้องกันประเทศทางด้านตะวันตกนั้น กองทัพไทยได้วางกำลังป้องกันชายแดนไทย-พม่า ประกอบด้วยกำลังภาคพื้น ทหารบก ทหารพราน และตำรวจตระเวนชายแดน เขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย-แม่ฮ่องสอน อยู่ในความรับผิดชอบของ "ชุดควบคุมที่ 35" ตั้งกองบัญชาการที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนเขตพื้นที่จังหวัดตาก-กาญจนบุรี อยู่ในความรับผิดชอบของ "ชุดควบคุมที่ 34" ตั้งกองบัญชาการที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กองกำลังภาคพื้นบริเวณชายแดนไทย-พม่า จะได้รับการสนับสนุนกำลังพลจากกองทัพภาคที่ 1 (ภาคกลาง) กองทัพภาคที่ 3 (ภาคเหนือ) กองทัพภาคที่ 4 (ภาคใต้) และกำลังทางอากาศของกองทัพอากาศตามแผนและตามคำขอ เมื่อมีสถานการณ์สู้รบ

³ กองบัญชาการกองทัพอากาศ, "แผนยุทธการ ทอ.ที่ 1/08 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2508", หน้า 1.

⁴ บ้านเมือง 28 (เมษายน 2536) : 13.

* สหภาพพม่ามีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 227,000 ตารางกิโลเมตร เฉพาะป่าไม้สักมีพื้นที่ประมาณ 170,000 ตารางกิโลเมตร และป่าไม้สักส่วนใหญ่อยู่ในรัฐกะเหรี่ยง

รุนแรงบริเวณชายแดน กองกำลังชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงประมาณ 54 แห่ง และชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าประมาณ 154 แห่ง รวม 13 กลุ่ม กำลังพลประมาณ 28,501-30,000 คน ตั้งเผชิญหน้ากับกองกำลังภาคพื้นของไทย นอกจากนี้ยังเผชิญหน้ากับที่ตั้งทางทหารของสหภาพพม่าอีกประมาณ 202 แห่ง ระยะห่างจากชายแดนไทย-พม่าไม่เกิน 100 กิโลเมตร กำลังพลประมาณ 37,042-40,000 คน⁵

ในระหว่างปี ค.ศ.1984-1989 รัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายความมั่นคงของไทยด้านชายแดนไทย-พม่า และรัฐกะเหรี่ยง เพื่อรองรับแผนป้องกันประเทศทางด้านตะวันตกดังนี้⁶

1. เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสหภาพพม่า โดยยึดถือยึดถือปฏิบัติและคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน ขจัดข้อขัดแย้ง และขจัดความระแวงสงสัย โดยแสดงความจริงใจต่อสหภาพพม่า ไม่สนับสนุนกองกำลังติดอาวุธชาวกะเหรี่ยง และกลุ่มต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าหรือผู้ลี้ภัยทางการเมืองสัญชาติพม่า ส่วนการดำเนินการใด ๆ ต่อบุคคลเหล่านี้ ให้คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพพม่า หลักมนุษยธรรม และความมั่นคงแห่งชาติควบคู่กันไป ดำเนินการควบคุมชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงและชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ สัญชาติพม่าอย่างรัดกุม เพื่อมิให้ดำเนินการใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อกองกำลังติดอาวุธ (ประมาณ 66,252 คน) ให้ปลดอาวุธแล้วควบคุมไว้ในพื้นที่ศูนย์อพยพจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดตาก จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งหมด 23 แห่ง และเมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวยก็ให้ทำการผลักดันออกไป

⁵ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการทหารสูงสุด, "เรื่องสรุปข่าวความมั่นคงด้านพม่า ธันวาคม 2536-มกราคม, 2537", หน้า 44-45.

⁶คณะที่ปรึกษาการข่าว สำนักนายกรัฐมนตรี, "เรื่อง ปัญหาชายแดนด้านตะวันตก กรกฎาคม 2535", หน้า 15-17. (มติของสภาความมั่นคงแห่งชาติ)

2. ชี้แจงให้รัฐบาลทหารพม่าสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของ "สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" หรือ "อาเซียน" (ASEAN) เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และสังคมร่วมกันในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ขยายตลาดการค้า ขยายการลงทุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการประมง และการป่าไม้ ขยายการค้าบริเวณชายแดน ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และการกีฬาระหว่างกัน

3. ส่งเสริมให้มีการเจรจาปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับสหภาพพม่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีการกำหนดเส้นเขตแดนที่ถาวรระหว่างสองประเทศ⁷ ร่วมมือกับสหภาพพม่าในการแก้ไขปัญหาชายแดนไทย-พม่าคุ้มครองและให้ความปลอดภัยแก่ประชาชนชาวไทยที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดน ในกรณีที่มีการละเมิดอธิปไตยของไทย ให้หาทางระงับเหตุการณ์ให้ยุติลงโดยเร็วในระดับพื้นที่ โดยใช้มาตรการจากเบาไปหาหนัก สกัดกั้นและผลักดันผู้หลบหนีเข้าเมืองจากสหภาพพม่าอย่างจริงจังต่อเนื่อง และกำหนดแผนปฏิบัติอย่างชัดเจน

4. ร่วมมือกับสหภาพพม่าในการป้องกันและปราบปรามการค้า ยาเสพติด และเคมีภัณฑ์ตามบริเวณชายแดนไทย-พม่า ป้องกันการค้าสิ่งผิดกฎหมายที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าอาวุธที่จะตกไปอยู่กับฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลไทยและรัฐบาลทหารพม่า

5. ชี้ชวนให้ผู้นำรัฐบาลทหารพม่าตระหนักถึงผลประโยชน์แห่งชาติ ที่จะได้รับจากการกระจายเสรีภาพในระบบการเมืองของสหภาพพม่า

⁷ ปัญหาเส้นพรมแดน บริเวณแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำรวก จังหวัดเชียงราย เกาะกัน เกาะหลาม และเกาะซันก จังหวัดระนอง และปัญหาเนิน 491 จังหวัดชุมพร

โปรดดูรายละเอียดใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "ปัญหาพรมแดนและความมั่นคงแห่งชาติ", ปัญหาพรมแดนไทย (ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ป.สัมพันธ์พาณิชย์, 2533), หน้า 36-42.

และการเจรจาประนีประนอมกับชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยง และชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ สัญชาติพม่า

ระหว่างปี ค.ศ.1985-1988 นโยบายต่างประเทศของไทยยังคงเน้นเรื่อง "ความมั่นคง" แต่เสริมมิติทางเศรษฐกิจมากขึ้น ในลักษณะ "ความมั่นคงนำหน้า ตามมาด้วยความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ" (security first, economic prosperity second) เพราะปัญหาแกมพูชายังมิได้รับการแก้ไข อีกทั้งการปะทะกันตามแนวชายแดนไทย-แกมพูชา ยังคงดำเนินอยู่ทุกฤดูแล้ง^๕

ส่วนทางด้านชายแดนไทย-พม่า นั้น การสู้รบระหว่างทหารพม่า กับชาวกะเหรี่ยงและชาวมอญ ฯลฯ ยังคงดำเนินต่อไป ในปี ค.ศ.1984-1986 รัฐบาลทหารพม่าเน้นการใช้กำลังทหารขนาดใหญ่ปราบปรามชนกลุ่มน้อยบริเวณชายแดนไทย-พม่า ทำให้มีผู้อพยพ* เข้ามาอยู่ในเขตประเทศไทย จำนวนประมาณ 66,252 คน และผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าจำนวนประมาณ 250,000 คน การสู้รบทำให้ทรัพย์สินของราษฎรไทยบริเวณชายแดนได้รับความเสียหายมาก รวมทั้งการล่องล้าเขตแดนประเทศไทยของทหารพม่า เพื่อดำเนินกลยุทธ์ต่อชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงและชาวมอญ ฯลฯ รัฐบาลไทยได้ตัดสินใจให้กองกำลังภาคพื้นทำการปลดอาวุธกองกำลังชนกลุ่มน้อย แล้วควบคุมไว้ในพื้นที่จำกัดบริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี และประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งหมด 23 แห่ง^๖ (โปรดดูรายละเอียด ผู้อพยพสัญชาติพม่าในศูนย์อพยพ 4 จังหวัดชายแดนไทย-พม่า ในภาคผนวก จ.)

^๕ จุลชีพ ชินวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 14-15.

^๖ ชุดควบคุมที่ 34 อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก, "ประวัติความเป็นมาของผู้อพยพสัญชาติพม่า 2536-2537", หน้า 1-5.

* ผู้อพยพอินโดจีนเข้าถึงประเทศไทยในปี ค.ศ.1979-1980 จำนวนประมาณ 133,764 คน รัฐบาลไทยได้ควบคุมไว้ในศูนย์อพยพ 13 แห่งในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียง

ปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า

ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า หมายถึง บุคคลสัญชาติพม่าที่หลบหนีเข้าเมืองก่อนวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1976 ซึ่งทางราชการอนุญาตให้บุคคลเหล่านี้พักอาศัยในประเทศไทยชั่วคราว มีจำนวนประมาณ 250,000 คน (ปี ค.ศ. 1992-1994)¹⁰ (โปรดดูรายละเอียด สาเหตุของการหลบหนีจากสหภาพพม่า ในภาคผนวก จ.)

ผู้อพยพชาวกะเหรี่ยงจำนวนประมาณ 55,596 คน ชาวมอญประมาณ 10,224 คน และชาวพม่าประมาณ 432 คน ภายในศูนย์อพยพ 23 แห่ง รวมทั้งหมดประมาณ 66,252 คน และผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าอีกจำนวนประมาณ 250,000 คน* ดังกล่าวนั้น มีผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยมาก และเป็นภาระหนักที่รัฐบาลไทยต้องให้ความช่วยเหลือในด้านเครื่องอุปโภคและบริโภค ได้แก่ ข้าว เสื้อผ้า ปลายี่ฉ่า ผ้าห่ม และมุ้ง ฯลฯ แต่ผู้อพยพเหล่านี้ยังต้องดำรงชีวิตด้วยความยากลำบาก ต้องดิ้นรนหาสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตไปวัน ๆ ซึ่งเป็นปัญหาหลักของผู้อพยพในศูนย์อพยพ อย่างไรก็ตาม ได้มีองค์กรที่เป็นหลักในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อพยพประกอบด้วย องค์กรบีบีซี องค์กรโคเออร์ องค์กรเอ็มเอสเอฟ และองค์กรอินเตอร์เนต¹¹

¹⁰ คณะที่ปรึกษาการข่าว สำนักนายกรัฐมนตรี, "เรื่อง ปัญหาชายแดนด้านตะวันตก กรกฎาคม 2535", หน้า 38-39.

¹¹ ชุดควบคุมที่ 34 อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก, "ประวัติความเป็นมาของผู้อพยพสัญชาติพม่า 2536-2537", หน้า 4.

* รัฐบาลทหารพม่าเคยติดตามดูว่า รัฐบาลไทยปฏิบัติอย่างไรต่อผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า เมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าด้วยดี รัฐบาลทหารพม่าจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลไทย

เนื่องจากผู้อพยพและผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าเข้ามาประกอบอาชีพในเขตไทย จึงก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมจิตวิทยาและอาชญากรรมในเขตพื้นที่ทั้ง 4 จังหวัดชายแดนดังกล่าว มีผลให้รัฐบาลทหารพม่ากล่าวประณามรัฐบาลไทยว่าสนับสนุนชนกลุ่มน้อยให้ใช้ดินแดนไทยเป็นฐานปฏิบัติการก่อการร้าย และโจมตีการดำเนินการภายในของสหภาพพม่า และกล่าวหารัฐบาลไทยโดยทางอ้อมว่าให้ความช่วยเหลือให้ที่พักพิงและสนับสนุนองค์กรผิดกฎหมายต่าง ๆ ของชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า ซึ่งถือว่าเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของสหภาพพม่า¹²

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้อพยพชาวกะเหรี่ยง ชาวมอญ และผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988-1993 ดังนี้¹³

1. กำหนดมาตรการสกัดกั้นผลักดันผู้อพยพและผู้หลบหนีเข้าเมืองจากสหภาพพม่าที่เข้ามาใหม่ให้ได้ผลยิ่งขึ้น โดยแจ้งเตือนให้ราษฎรชาวพม่าทราบว่าการหลบหนีเข้าเมืองนั้นเป็นความผิด จัดชุดตรวจในพื้นที่บริเวณชายแดนและพื้นที่อื่น ๆ เพื่อป้องกันการหลบหนีเข้ามาอยู่ในพื้นที่ชายแดนและการเดินทางจากพื้นที่ชายแดนไปยังพื้นที่อื่น
2. ควบคุมประชาชนสัญชาติพม่าที่เข้ามาซื้อเครื่องอุปโภคและบริโภคในเขตไทยเป็นการชั่วคราว ให้เข้า-ออกตามช่องทางที่กำหนด (ส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยง)
3. ควบคุมผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าและผู้หลบหนีเข้าเมืองที่ตั้งรกรากอยู่ในเขตไทยให้ได้ผลจริงจัง

¹² กรมข่าวทหาร/ศูนย์รวมข่าว กองบัญชาการทหารสูงสุด, "ประมวลการข่าวกรองภัยคุกคามทางทหารและปัญหาที่กระทบต่อผลประโยชน์/ความมั่นคงของชาติ กรกฎาคม-ธันวาคม 2537", หน้า 76.

¹³ คณะที่ปรึกษาการข่าว สำนักนายกรัฐมนตรี้, "เรื่อง ปัญหาชายแดนด้านตะวันตก กรกฎาคม 2535", หน้า 16-17.

4. ให้กระทรวงมหาดไทยใช้มาตรการทางการบริหารผ่อนผันการทำงานของผู้อพยพและผู้หลบหนีเข้าเมืองได้ในบางพื้นที่ และบางอาชีพที่จำเป็น โดยมีมาตรการควบคุมและลงโทษผู้หลักเลียงอย่างจริงจัง

5. มีการจับกุมดำเนินคดีต่อผู้ที่ให้ที่พักอาศัยและให้ความช่วยเหลือผู้หลบหนีเข้าเมือง อย่างไรก็ดี ผลการการสำรวจความคิดเห็นของผู้อพยพโดยแบบสำรวจของฝ่ายการข่าว ชุดควบคุมที่ 34 อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สรุปได้ว่าผู้อพยพส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะอพยพกลับถิ่นเดิม หากมีการปกครองประเทศสหภาพมาโดยระบอบประชาธิปไตย และ "สหพันธรัฐ" แต่หากไม่เป็นไปตามนั้นแล้ว ผู้อพยพมากกว่าครึ่งหนึ่งมีความต้องการที่จะอยู่ในประเทศไทยต่อไป

แนวโน้มของการอพยพในปัจจุบัน แม้ว่าจะไม่มีสถานการณ์การสู้รบที่รุนแรง แต่ชาวกะเหรี่ยงก็ยังคงมีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยเช่นเดิม เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ส่วนการอพยพออกจากศูนย์อพยพเพื่อไปขายแรงงานนั้น อยู่ในอัตราที่ต่ำกว่าอัตราการอพยพเข้าเพียงเล็กน้อย

ในด้านสาธารณสุข รัฐบาลไทยและองค์กรเอ็มเอสเอฟของฝรั่งเศส ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อพยพชาวกะเหรี่ยงในเขตจังหวัดตาก ร่วมกับผู้ช่วยชาวกะเหรี่ยงที่ได้รับการฝึกอบรมจากองค์กร การดำเนินการแจกจ่ายยา และการช่วยเหลือยังมีอยู่อย่างจำกัด หากมีการเจ็บป่วยหนักจำเป็นต้องนำส่งโรงพยาบาลท่าสองยาง โรงพยาบาลแม่สอด และโรงพยาบาลอื่น ๆ ในเขตจังหวัดตาก นอกจากนี้ องค์กรเอ็มเอสเอฟยังจัดตั้งโรงพยาบาลสนามขนาดเล็กในศูนย์อพยพโชโกล บ้านห้วยแม่สอง อำเภอท่าสองยาง ซึ่งเป็นศูนย์อพยพที่ใหญ่ที่สุด

ในด้านการศึกษา ทุกศูนย์อพยพมีโรงเรียนชั้นประถมศึกษา ในศูนย์อพยพใหญ่ ๆ จะมีโรงเรียนมัธยมตอนต้น บางแห่งมีโรงเรียนมัธยมตอนปลายด้วย การดำเนินการสอนเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากขาดบุคลากร ครู หนังสือ และอุปกรณ์การเรียนการสอน วิชาที่สอนในศูนย์อพยพคือ ภาษากะเหรี่ยง ภาษาอังกฤษ ภาษาพม่า คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ทั่วไป มีการสอนภาษาไทย

ในบางศูนย์ที่มีครูสอนได้ ปัญหาอื่น ๆ เมื่อนักเรียนจบจากโรงเรียนในศูนย์อพยพแล้ว ไม่มีที่จะศึกษาในชั้นสูงต่อไป¹⁴

ระหว่างปี ค.ศ. 1988-1994 นโยบายต่างประเทศของไทย เน้นเรื่อง "เศรษฐกิจ" มากกว่าเรื่องอื่น ๆ การเน้นเรื่องเศรษฐกิจหรือ "ธุรกิจ" อาจจะเป็นเพราะต้องการแสวงหาวัตถุดิบและตลาดการค้าใหม่ ๆ รัฐบาลสนับสนุนให้มีการค้าขายกับประเทศอินโดจีน ได้แก่ เวียดนาม ลาว และกัมพูชา และประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชีย-ตะวันออกเฉียงใต้¹⁵ เนื่องจากรัฐกะเหรี่ยงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่หาได้ยากในปัจจุบัน ได้แก่ ไม้สัก แร่ธาตุ และอัญมณี ฯลฯ รัฐบาลทหารพม่ามีความปรารถนาจะครอบครองทรัพยากรในรัฐกะเหรี่ยงทั้งหมด เพื่อเป็นปัจจัยสำคัญในการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์เสริมสร้างศักยภาพทางทหารไว้ปราบปรามชนกลุ่มน้อย ส่วนประเทศไทยนั้นต้องการทรัพยากรจากรัฐกะเหรี่ยงเพื่อเศรษฐกิจหรือธุรกิจ ในเมื่อรัฐกะเหรี่ยงยังไม่ปลอดภัยจากการคุกคามของทหารพม่า ทำให้กองทัพสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยงต้องนำเอาทรัพยากรเป็นปัจจัยในการแลกเปลี่ยนหรือซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์อื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางทหารและปกป้องชนชาติกะเหรี่ยง ด้วยเหตุนี้การค้านอกระบบหรือตลาดมืดจึงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในบริเวณชายแดนไทย-พม่า กลุ่มนักธุรกิจไทยจะเป็นผู้มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังรัฐบาลกอดูเลภายใต้การนำของพลเอกโบเม็ยะ ชาวกะเหรี่ยงต้องพึ่งพิงนักธุรกิจไทยในด้านเศรษฐกิจ การค้า การลักลอบค้าอาวุธสงคราม นอกจากนี้ยังอาศัยดินแดนไทยเป็นฐานปฏิบัติการก่อการร้าย (ในทัศนะของชาวพม่า) และเป็นที่หลบหนีเมื่อเป็นฝ่ายเสียเปรียบจากการสู้รบกับทหารพม่าด้วย

¹⁴ ชุดควบคุมที่ 34 อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก, "ประวัติความเป็นมาของผู้อพยพสัญชาติพม่า 2536-2537", หน้า 4.

¹⁵ นโยบายของนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่จะเปลี่ยนอินโดจีนจาก "สนามรบเป็นสนามการค้า" หรือ "ธุรกิจนำหน้าการทูต"

¹⁵ จุลชีพ ชินวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 26-29.

การเน้นเรื่องเศรษฐกิจหรือธุรกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้นักธุรกิจไทยลงทุนในรัฐกะเหรี่ยงและสหภาพพม่า โดยเฉพาะสัมปทานป่าไม้ การทำเหมืองแร่ อัญมณี และการประมง จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลทหารพม่าและรัฐบาลกอดูเลด้วย เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเกี่ยวกับที่ตั้งและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรในรัฐกะเหรี่ยงนั้นสะดวกมากเมื่อผ่านเขตประเทศไทยเข้าไป จึงเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลทหารพม่ากล่าวประมาณว่ารัฐบาลไทยดำเนินนโยบาย "รัฐกันกระทบ" หรือ "ตีสองหน้า" ฝ่ายรัฐบาลไทยได้โต้ตอบว่ามิได้ให้การสนับสนุนกองกำลังติดอาวุธชาวกะเหรี่ยงและชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ การชักลากไม้ซุง การทำเหมืองแร่ อัญมณี และการลักลอบค้าอาวุธสงครามนั้น เป็นเรื่องของนักธุรกิจบางกลุ่ม และในกรณีที่ผู้อพยพชาวกะเหรี่ยงหรือทหารกะเหรี่ยงได้รับบาดเจ็บจากการปะทะกับทหารพม่าแล้ว รัฐบาลไทยให้การรักษายาบาลบุคคลดังกล่าวด้วยเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม รัฐบาลทหารพม่าพยายามสร้างวิกฤตการณ์ขึ้นเอง ทั้ง ๆ ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหภาพพม่าเคยประกาศในที่ประชุมของสหประชาชาติที่กรุงนิวยอร์กว่าจะหยุดโจมตีชนกลุ่มน้อย แต่ในช่วงฤดูแล้งทุกปีทหารพม่าเป็นฝ่ายรุกรานชนกลุ่มน้อย และปฏิเสธที่จะให้ชนกลุ่มน้อยได้รับสิทธิในการปกครองตนเอง¹⁶

เนื่องจากรัฐบาลไทยกับรัฐบาลทหารพม่ามีการติดต่อค้าขายตามแนวชายแดนไทย-พม่าถึง 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ตาก กาญจนบุรี และระนอง โดยมีศูนย์กลางการค้าที่สำคัญที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และเกาะสอง (วัดตอเรือปอยท์) ตรงข้ามกับอำเภอเมือง จังหวัดระนอง การค้าขายมี 2 รูปแบบคือ การค้าที่ดำเนินการผ่านด่านศุลกากรหรือการค้าในระบบ และการค้านอกระบบหรือตลาดมืด สาเหตุที่มีการค้านอกระบบหรือตลาดมืด คือ ไทย-พม่ายังไม่มีข้อตกลงการค้าชายแดนร่วมกัน ยังไม่มี

¹⁶ ผู้จัดการ 2 (พฤศจิกายน 2535) : 24.

การเปิดจุดผ่านแดนถาวรให้มีการค้าชายโดยเสรี ในขณะที่ประชาชนทั้งสองประเทศยังมีความต้องการซื้อขายสินค้าระหว่างกัน ทำให้มีการลักลอบนำเข้าและส่งออกหรือทำการค้านอกระบบขึ้น การค้านอกระบบหรือตลาดมืดส่วนใหญ่ผลประโยชน์จะตกอยู่ในมือของชาวกะเหรี่ยงและนักธุรกิจไทย ชาวพม่าได้รับผลประโยชน์จากการค้านอกระบบเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทำให้รัฐบาลทหารพม่าต้องใช้มาตรการปิดด่านเป็นครั้งคราว โดยไม่แจ้งกำหนดเวลาเปิดด่านที่แน่นอน ซึ่งทางการพม่าอ้างว่าเพื่อแก้ปัญหาการค้าของประเทศไทยและเพื่อให้เงินจืด มีค่าสูงขึ้น นอกจากนี้ รัฐบาลทหารพม่ายังกีดกันทางการค้าตามแนวชายแดนไทย-พม่า โดยปรับอัตราภาษีขาเข้าให้สูงขึ้น ทำให้สินค้าออกของไทยที่ดำเนินการผ่านด่านศุลกากรมีราคาสูงกว่าปกติ และยังกำหนดระเบียบพิธีการนำเข้าส่งออกที่ยุ่งยากซับซ้อนและเข้มงวดกวดขัน รวมถึงการห้ามนำเข้าสินค้าจากประเทศไทย ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันพืช ยารักษาโรค ข้าว ถ่านไฟฉาย ยาสีฟัน อาหารกระป๋อง น้ำตาล รองเท้า ผงซักฟอก และเครื่องดื่มชนิดต่าง ๆ ฯลฯ และห้ามเอกชนส่งสินค้าออกประมาณ 16 รายการ ได้แก่ น้ำมันดิบ และน้ำมันเชื้อเพลิง อัญมณีและเครื่องประดับ ข้าว อวูธและกระสุนปืน โบราณวัตถุ ถั่วต่าง ๆ ไม้สัก ข้าวโพด ฝ้ายดิบ หนังสัตว์ ถั่วลิสง เมล็ดงา กุ้งสดและกุ้งแห้ง งาช้าง สัตว์มีชีวิต และยางพารา¹⁷

ผลจากการที่รัฐบาลทหารพม่าห้ามเอกชนส่งออกสินค้าประมาณ 16 รายการดังกล่าว ทำให้มีการลักลอบลำเลียงสินค้าในตลาดมืด โดยเฉพาะอัญมณีออกไปขายในมณฑลยูนนาน (Yunnan) ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ตลาดการค้าอัญมณีอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ลดความสำคัญลง การที่รัฐบาลทหารพม่าห้ามนำเข้าสินค้าจากประเทศไทยตามแนวชายแดน และทำการปิดพรมแดน ทำให้พ่อค้าชาวไทยและธุรกิจให้บริการทางการเงินของสถาบันการเงินต้องสูญเสียเงินที่ลงทุนในรัฐกะเหรี่ยงและในสหภาพพม่าไปเป็นจำนวนมาก

¹⁷ คณะที่ปรึกษาการข่าว สำนักนายกรัฐมนตรี, "เรื่องปัญหาชายแดนด้านตะวันตก กรกฎาคม 2535", หน้า 6-7.

เนื่องจากรัฐบาลทหารพม่ามีวัตถุประสงค์ที่จะลดศักยภาพทางทหารและทางเศรษฐกิจของรัฐกะเหรี่ยงและชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ลง จึงพยายามทุกวิถีทางที่จะตัดการค้านอกระบบหรือตลาดมืดบริเวณชายแดนไทย-พม่า โดยจัดตั้ง "คณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย-พม่า" เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1990 แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเพราะยังไม่มีข้อตกลงทางการค้าที่ชัดเจนบริเวณชายแดนระหว่างกัน การค้าส่วนใหญ่จึงเป็นการค้านอกระบบหรือตลาดมืด ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวกะเหรี่ยงและชนกลุ่มน้อยพึงปรารถนา เพราะเป็นฝ่ายได้รับผลประโยชน์มาก ชาวกะเหรี่ยงจะเป็นฝ่ายได้เปรียบสินค้าส่งออกมีมูลค่าสูง ได้แก่ ไม้ซุง ผลิตภัณฑ์ไม้ อัญมณี และแร่ธาตุ ฯลฯ เป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลทหารพม่าไม่พอใจกลุ่มนักธุรกิจไทยเพราะมูลค่าการค้าผ่านด่านศุลกากรทางสหภาพพม่า น้อย แต่หลังจากสหภาพพม่าทำการปฏิรูปเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1989 แล้ว มูลค่าการค้ารวมระหว่างไทย-พม่าเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1991 ไทยนำเข้าสินค้าคิดมูลค่าประมาณ 4,784.9 ล้านบาท เมื่อเทียบกับ การส่งออกมูลค่าประมาณ 1,478.4 ล้านบาท ไทยขาดดุลการค้ากับสหภาพพม่าประมาณ 3,306.6 ล้านบาท^{1a}

^{1a} คณะที่ปรึกษาการข่าว สำนักนายกรัฐมนตรี, "เรื่องปัญหาชายแดนด้านตะวันตก กรกฎาคม 2535", หน้า 45. (ที่มา กรมศุลกากร)

สถิติการค้าระหว่างไทยกับสหภาพพม่าปี ค.ศ.1984-1991 มูลค่า/ล้านบาท

ปี ค.ศ.	มูลค่าสินค้าออก	มูลค่าสินค้าเข้า	ดุลการค้า
1984	352.4	794.6	442.2
1985	300.4	1,026.3	- 725.9
1986	383.6	858.8	- 475.2
1987	412.0	948.4	- 536.1
1988	359.6	1,530.9	- 1,171.3
1989	639.9	2,156.9	- 1,517.0
1990	1,073.3	3,373.2	- 2,299.9
1991	1,478.4	4,784.9	- 3,306.5

อัตราการเก็บภาษีไม้ของกลุ่มกะเหรี่ยง (การค้านอกระบบหรือตลาดมืด)

เดือนกรกฎาคม ค.ศ.1993 กลุ่มกะเหรี่ยงได้กำหนดอัตราการเก็บภาษีไม้ก่อนหรือไม้ซุง ที่บริษัททำไม้ของไทยเข้าไปดำเนินการในพื้นที่เขตอิทธิพลของกลุ่มกะเหรี่ยง ดังนี้¹

ไม้สัก ตันละ 3,500 บาท (1 ตัน เท่ากับ 50 ลูกบาศก์ฟุต)

ไม้ประดู่ ตันละ 2,000 บาท

ไม้แดง ตันละ 1,000 บาท

ไม้เนื้อแข็งอื่น ๆ ตันละ 800 - 1,000 บาท

สำหรับอัตราการเก็บภาษีนี้จะอยู่ภายในปี ค.ศ.1993 เท่านั้น ในปีต่อไปถ้าหากมีสถานการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป อัตราการเก็บภาษีอาจจะมีการปรับปรุงใหม่

¹ ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการทหารสูงสุด, "เรื่องสรุปข่าวความมั่นคงด้านพม่า กันยายน 2536", หน้า 21.

จากสถิติการค้าระหว่างไทยกับสหภาพพม่าโดยวิธีผ่านด่านศุลกากร หรือการค้าในระบบดังกล่าว ฝ่ายไทยขาดดุลการค้าติดต่อกันหลายปี แต่ การค้านอกกรอบหรือตลาดมืดซึ่งมีมูลค่ามากกว่าการค้าในระบบนั้น กลุ่ม พ่อค้าไทยและกลุ่มกะเหรี่ยงได้รับผลประโยชน์โดยตรง เพราะกลุ่ม- นักธุรกิจไทยไปลงทุนทำไม้ในเขตรัฐกะเหรี่ยง เช่น บริเวณกิโลเมตรที่ 105 ตรงข้ามชายแดนไทยบ้านแม่สอง ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก มีโรงเลื่อยประมาณ 4 โรง (1 โรงต่อ 1 แท่นเลื่อย) หลังคาโรงเรือนมุงด้วยใบไม้แห้ง (ใบพลวงและใบสัก)²⁰

สหภาพพม่าให้สัมปทานป่าไม้บริษัทเอกชนไทยประมาณ 40 สัมปทาน 33 - 47 บริษัท เป็นการค้าในระบบผ่านด่านศุลกากร ทำให้ รัฐบาลทหารพม่าเข้มงวดในการทำสัญญาให้สัมปทานป่าไม้และเพิ่มราคาให้ สูงขึ้น รวมทั้งการปิดด่านชักลากไม้ซึ่งอีกหลายจุด คงให้ชักลากไม้ซึ่งออก ได้เฉพาะเมียวดี ตรงข้ามกับตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัด ตาก และด่านเกาะสอง (วัดตอเรือปอยท์) ตรงข้ามกับอำเภอเมือง จังหวัดระนอง เท่านั้น

รัฐบาลทหารพม่าได้กล่าวประณามกลุ่มนักธุรกิจไทยที่ไปลงทุน ทำไม้ในรัฐกะเหรี่ยงว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย²¹ เพราะบริษัทเอกชน ไทยประมาณ 47 บริษัทนั้นได้รับสัมปทานป่าไม้จากสหภาพพม่าอยู่แล้ว

²⁰ ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการทหารสูงสุด, "เรื่อง สรุปรายความมั่นคงด้านพม่า กันยายน 2536", หน้า 20.

²¹ สหภาพพม่ามีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 227,000 ตารางกิโลเมตร มีป่าไม้สักประมาณ 170,000 ตารางกิโลเมตร ป่าไม้สักส่วนใหญ่อยู่ใน เขตอิทธิพลของกลุ่มกะเหรี่ยง บริษัทเอกชนไทยทำไม้ในเขตรัฐกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยงเก็บภาษีไม้ตามอัตราดังกล่าว ส่วนป่าไม้ในภาคตะนาวศรีของ สหภาพพม่ามีไม้มีค่าไม่น้อยกว่าไม้สักในเขตรัฐกะเหรี่ยง

ทำให้กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า และขอให้รัฐบาลไทยเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้โดยเร่งด่วน รัฐบาลไทยได้โต้ตอบว่าเป็นเรื่องเฉพาะตัวของกลุ่มนักธุรกิจไทย มิใช่ในนโยบายด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลไทย ต่อชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยง หรือต่อสหภาพพม่า แต่รัฐบาลไทยรับจะแก้ไข "ระเบียบการค้าแนวชายแดน" ให้รัดกุมขึ้น โดยสั่งการให้เจ้าหน้าที่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้เกิดผลเสียในระยะยาว เพราะการลงทุนของเอกชนไทยในสหภาพพม่ามีหลายประเภท ได้แก่ การลงทุนทำไม้ การประมง การทำเหมืองแร่ การเกษตรกรรม และการท่องเที่ยว ฯลฯ

นโยบายของรัฐบาลไทยต่อชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงที่ปรากฏเป็นรูปธรรมค่อนข้างจะถาวรต่อเนื่องกันมานานหลายทศวรรษ คือ นโยบายความมั่นคงในด้านการป้องกันประเทศทางด้านชายแดนไทย-พม่า นโยบายรัฐกันกระทบชนกลุ่มน้อย นโยบายผู้อพยพและผู้หลบหนีเข้าเมือง และนโยบายเศรษฐกิจหรือธุรกิจการค้าไม้สัก ฯลฯ เนื่องด้วยที่ตั้งรัฐกะเหรี่ยงเป็นส่วนหนึ่งในแผนสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ 4 ประเทศคือ ไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน สหภาพพม่า และลาว เป็นที่ตั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับอนุภูมิภาค ซึ่งมีความได้เปรียบทางด้านภูมิประเทศที่มีอาณาบริเวณติดต่อกัน มีประโยชน์ต่อความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการแลกเปลี่ยนหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาของแต่ละประเทศ²²

รัฐกะเหรี่ยงเป็นจุดสำคัญในด้านนโยบายความมั่นคงแห่งชาติและด้านเศรษฐกิจหรือธุรกิจทั้งในอดีต ในปัจจุบัน และในอนาคต ได้แก่ โครงการสร้างสะพานมิตรภาพ²³ เชื่อมโยงกรุงย่างกุ้ง - มะละแหม่ง - เมียวดี กับอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โครงการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ

²² ผู้จัดการรายวัน 31 (มกราคม 2537) : 4.

²³ สะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำเมยฝ่ายไทย - พม่า ทำพิธีวางศิลาฤกษ์แล้ว เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2537 (ผู้เขียนอยู่ในเหตุการณ์วันนั้นด้วย)

ลุ่มแม่น้ำสาละวินตอนล่างและแม่น้ำเมย - ขนาด 4,000-7,000 เมกกะวัตต์ และโครงการสร้างท่อก๊าซธรรมชาติจากอ่าวเมาะตะมะ ผ่านจังหวัด-กาญจนบุรี ระยะทางประมาณ 500 กิโลเมตร ขนาดวันละ 250-500 ล้านลูกบาศก์ฟุต²⁴ โครงการดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่มีพื้นที่อยู่ในเขตรัฐกะเหรี่ยง ถ้าหากกองทัพสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยงหรือรัฐบาลกอดูเลภายใต้การนำของ พลเอกโบเมยะไม่ยอมให้ความร่วมมือ และส่งกองกำลังติดอาวุธชาว-กะเหรี่ยงกับกลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตยแห่งพม่า บุกเข้าโจมตีและขัดขวาง หรือก่อวินาศกรรมแล้ว โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจหรือโครงการอื่นใด ในอนาคตก็จะประสบกับปัญหาต่าง ๆ นานานับประการ ผลประโยชน์ของ ประเทศไทยจึงเกี่ยวพันกับที่ตั้งรัฐกะเหรี่ยงและชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยง อย่างมาก เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่จะต้องพิจารณาทบทวนอย่างรอบคอบ

²⁴ The Nation (May 3, 1991) : 8.